מַתְקִיף לָהּ רָבָא על דברי נהרדעי, וְלֵימָא לֵיהּ המוכר ללוקח, כּוּרְכְּמָא דִּרְשִׁקְנָא זַבְנִי לָךְ – מכירת האילן היא רק לצורך אכילתו ובכלל זה גם השימוש בקרקע לצורך כך, וכמכירת כרכום הגן שהדרך היא להניחו עד סוף גידולו ולעקרו ולא לזרוע אחר תחתיו, ואם כן, לאחר שייבש האילן, עֲקוֹר כּוּרְכְּמָא דִּרְשִׁקְנָא וְזִיל – תעקור אותו ואל תיטע אילן אחר, וכמו במכירת כרכום שבסוף גידולו נעקר ואין הלוקח זורע שוב. אֶלָּא אָמַר רָבָא, דברי נהרדעי נאמרו בְּבָא מֵחֲמַת מַעֲנָה – באופן שהלוקח טוען, שקנה בשטר את הדקל והקרקע שתחתיו בכדי שיוכל ליטע שם אילן אחר במקומו, וכבר אכלה שלש שנים ולא נזהר בשמירת השטר. ובטענה זו נאמן ואין זה ככל מכירת כרכום שאין מוכרים את הקרקע.

אָמַר לֵיהּ מַר קַשִּׁשָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אַשִׁי, וְאִי כּוּרְכְּמָא דִּרְשִׁקְנָא זַבְּנִין לֵיהּ – אם באמת נעשתה מכירת דקל רק לאכילת פירות, שבאופן זה לא נמכר הקרקע שתחתיו, מַאי הָוֵה לֵיהּ לְמֶעֱבַד – מה יכל המוכר לעשות בכדי למנוע מהלוקח לטעון לאחר שלש שנים שקנה גם את הקרקע. תירץ רב אשי: אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמָחוֹיֵי – המוכר היה צריך למחות כל פחות משלש שנים ולומר שלא מכר אלא אילן לפירותיו, ולאחר מחאה זו אין הלוקח נאמן לטעון שקנה את הקרקע, שהיה לו להזהר בשטרו.

ומוכיח רב אשי כדבריו: דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי – אם לא נאמר שמחאה זו מועילה למנוע את טענת הלוקח, ורק טענת גזל מועילה כמחאה, אם כן, הָנֵי מַשְׁכַּנְתָּא דְּסוּרָא – כל שטר 'משכנתא דסורא', שהוא שטר הנעשה על אכילת המלוה פירות קרקע לזמן קצוב לצורך ניכוי החוב, דְּכָתַב בָּהּ הָכִי – שכתוב בשטר, בְּמִישְׁלַם שְׁנָיָא אִילֵּין תֵּיפּוֹק אַרְעָא דָּא בְּלָא כְּסָף – כשישלמו מנין שנים אלו שהוקצבו לאכילת פירות על ידי המלוה, תחזור הקרקע לרשות הלוה ללא תשלום נוסף, אִי כָּבֵישׁ לֵיהּ לִשְׁטַר מַשְׁכַּנְתָּא וְאָמַר לְקוֹחָה הִיא בְּיָדִי – אם לאחר שלש שנות אכילה יטעין המלוה את השטר ויאמר שאכילתו היתה מחמת שלקחה, ואין לו שטר מחמת שכבר עברו שלש שנים מזמן המכירה, הָכִי נַמִּי דְּמֵהֵימְנַן – וכי גם באופן זה יהיה המלוה נאמן, אם כן נמצינו דְּמִיתַּקְּנֵי רַבָּנָן מִילְּתָא דְּאָתֵי בָּהּ לִידֵי פְּצִידָה – תקנת חכמים לכתוב שטר משכנתא דסורא מביאה את הלוה לידי הפסד שלא כדין. אֶלָּא על כרחך, אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמָחוֹיֵי – היה על הלוה למחות בתוך שנות האכילה ולומר שהקרקע היא שלו והמלוה אוכל פירות בתורת פירעון, ותועיל המחאה למרות שלא טען שהאכילה היא בגזל, הָכָא נַמִּי במכירת דקל, אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמָחוֹיֵי – על המוכר למחות כל פחות משלש שנים בתוך שנות אכילת פירות הדקל ולומר שהקרקע היא שלו ואכילת הלוקח היא משום שקנה דקל לפירותיו.

משנה

משנתינו עוסקת בביאור האופנים בהם לא מועילה החזקה, מחמת המקום בו נמצאים המערער והמחזיק. שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת – מלכויות ישנם בארץ ישראל, החלוקות ביניהם לְעִנְיַן חֲזָקָה, יְהוּדָה וְעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְהַגָּלִיל. ומבארת המשנה: הָיָה המערער בְּיהוּדָה וְהמחזיק בַּגָּלִיל, או שהיה המערער בַּגָּלִיל וְהמחזיק בִּיהוּדָה, אֵינָהּ חֲזָקָה, ואפילו החזיק שלש שנים, משום שאין המחאה נשמעת מארץ לארץ מחמת שאין שיירות מצויות, ומשום כך אין המערער מחויב במחאה, אלא על המחזיק לשמור את שטר המכר לזמן מרובה, עַד שֶׁיַּחֲא עִמּוֹ בעל הקרקע בְּמְדִינָה אַחַת, ואפילו שלא באותה העיר, שהרי שיירות מצויות בתוך המדינה והיה על בעל הקרקע למחות.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אָמְרוּ חכמים ששיעור חזקה הוא שָׁלֹשׁ שָׁנִים משום שזהו שיעור הזמן שהלוקח שומר את שטר המכירה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁאִם אם יְהֵא הבעלים בְּאַסְפַּמְיָא – בספרד, הרחוקה מארץ ישראל שנת הליכה יוכל למחות, שאם ירד אדם לנכסיו וַיַּחֲזִיק שָׁנָה ויצא קול על החזקה, וְיֵלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ במשך שָׁנָה שניה שהחזיקו בנכסיו, וְיָבֹא המערער לְשָׁנָה אַחֶרֶת – במשך השנה השלישית וימחה. אבל אם היתה החזקה באותה העיר של הבעלים ולא מחה, מועילה החזקה מיד משום שאין אדם שותק כשרואה שמחזיקים בממונו, ואם שתק הרי זה כהודאה שמכר את הקרקע.

נמצא שתנא קמא ורבי יהודה נחלקו בשני דברים: א. תנא קמא סובר ששיעור חזקה הוא שלש שנים משום שהרגילות היא לשמור את השטר שלש שנים, ולכך אף חזקה בפני הבעלים, אינה חזקה עד שלש שנים. ורבי יהודה סובר שחזקה היא שלש שנים בכדי שודאי יוכל המחזיק לשמוע את המחאה ולמחות, ולכן אם החזיק בפני המערער ולא מחה, מועילה החזקה מיד. ב. תנא קמא סובר שהמחאה נשמעת רק בזמן ששיירות מצויות, אבל בזמן שאין שיירות מצויות המחאה אינה נשמעת ולא תועיל חזקה אפילו יותר משלש שנים. ורבי יהודה סובר ששלש שנים הוא זמן בו המערער יכול להגיע מכל מקום שהוא למקום הקרקע ואפילו אם אין שיירות מצויות, ומשום כך לעולם זמן החזקה הוא שלש שנים.

גמרא

הגמרא דנה בשיטת תנא קמא שאין המחאה נשמעת מארץ לארץ. שואלת הגמרא: מַאי קָסָבַר תַּנָּא קַמָּא שחילק בין כשהמחזיק והמערער באותה המדינה או במדינות שונות, אִי קָסָבַר, שמְּחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו של המחזיק הֲוָיָא מְחָאָה, משום ש'שחברך חברא אית ליה' ודרך בני אדם להעביר את המחאה מאיש לרעהו עד שהמחזיק שומע על כך ויודע שעליו לשמור את שטר המכר, אם כן אֲפִילּוּ יְהוּדָה וְגָלִיל נַמִּי – גם אם המערער ביהודה והמחזיק בגליל תועיל המחאה, ומדוע סובר תנא קמא שבאופן זה אין המחאה נשמעת. וְאִי קָסָבַר, שמְּחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו לֹא הֲוָיָא מְחָאָה, משום שאין דרך בני אדם להעביר את דבר המחאה ולא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר, אם כן, אֲפִילּוּ יְהוּדָה וִיהוּדָה נַמִּי לֹא – גם אם המחזיק והמערער הם בשתי ערים ביהודה, לא תועיל המחאה שהרי לא נעשתה בפני המחזיק, ומדוע סובר תנא קמא שבאופן זה מועילה החזקה.

משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר מָמָל אָמַר רַב, לְעוֹלָם קָסָבַר תנא קמא מְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הֲוָיָא מְחָאָה, ומשום כך מועילה חזקה שלא בפני הבעלים אם הוא באותה המדינה עם המחזיק, וּמַשְׁנָתֵינוּ שמבואר בה שמחאה אינה נשמעת מיהודה לגליל, בְּשָׁעַת חֵירוּם – נאמרה בזמן שיש תיגרה בין יהודה וגליל, ובאופן זה אין שיירות מצויות ואין המחאה נשמעת למחזיק ואינו יודע שעליו לשמור את השטר, ולכך אין החזקה מועילה כיון שאין ראיה מזה שהבעלים לא מחה. אמנם בזמן שאין שעת חירום בין הארצות, מועילה החזקה אפילו היה המחזיק בירושלים והבעלים באספמיא.

שואלת הגמרא: וּמַאי שְׁנָא יְהוּדָה וְגָלִיל דְּנָקִיט – מדוע תלה התנא את דבריו ביהודה וגליל, הרי הדבר אינו תלוי בארצות אלו אלא במצב חירום שבין הארצות, והיה לו לתנא לכתוב 'כל הארצות חלוקות לחזקה בשעת חירום'. משיבה הגמרא: הָא קָא מַשְׁמַע לָן – רבי אבא בר ממל בא להשמיענו,

---

פעולתו של יהודי ביום השבת היא באופן נעלה יותר מאשר הפעולה בימי החול, שכן, העבודה דיום השבת היא בענייני נעלים יותר – עבודה הקשורה עם כוח הדיבור וכוח המחשבה, בענייני תורה ותפילה.

משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ

דְּסָתָם יְהוּדָה וְגָלִיל כְּשָׁעַת חֵירוּם דְּמוּ – שאף בזמן שאינו שעת חירום בין יהודה וגליל, הרי דינם כשעת חירום משום שאין שיירות מצויות ביניהם, ואף אם הבעלים מוחה, המחאה אינה נשמעת במקום בו נמצא המחזיק, ומשום כך אין מועילה החזקה, שהרי אין בה הוכחה שהבעלים ויתר על זכותו.

הגמרא דנה בדין חזקה בנכסי בורח: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי בּוֹרֵחַ – אין חזקת שלש שנים מועילה בנכסי אדם שבורח ממקומו מחמת חוב ממון שיש לו, שהרי אין הבעלים יכול למחות בפני המחזיק, ולא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר. ומוסיף רב יהודה, כִּי אֲמַרִיתָהּ לְדִבְרֵי רַב קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי – הקשה שמואל על דבריו, וְכִי לְמֶחֱוֵי בְּפָנָיו של המחזיק הוּא צָרִיךְ בכדי שתועיל המחאה, הרי אפשר למחות אף שלא בפניו, ולכן אף הבורח יכול למחות בכל מקום שהוא, ואם לא מחה תועיל החזקה.

שואלת הגמרא: וְרַב שהשמיע לנו שלא מועילה חזקה בנכסי בורח, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מה בא ללמדנו. עונה הגמרא: רב רצה ללמדנו שמַּחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו של המחזיק לֹא הַוְיָא מְחָאָה, משום שאין קול המחאה מגיע למקום בו נמצא המחזיק. מקשה הגמרא: וְהָאָמַר רַב – והרי רבי אבא בר ממל ביאר בשם רב (לעיל ע"א), ששיטת תנא קמא היא שמְּחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הַוְיָא מְחָאָה, ואיך פסק שאין מחזיקים בנכסי בורח כיון שאינו יכול למחות. מתרצת הגמרא: רַב טַעְמָא דְּתַנָּא דִּידָן קָמְפַרֵּשׁ – רב ביאר את שיטת תנא קמא, וְלֵיהּ לֹא סְבִירָא לֵיהּ – אבל הוא אינו סובר כך אלא סובר כרבי יהודה שעל הבעלים למחות בפני המחזיק, וכיון שהבורח אינו יכול למחות כדין, אין חזקה מועילה בנכסיו.

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב: וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַחֲזִיקִים בְּנִכְסֵי בּוֹרֵחַ – חזקת שלש שנים מועילה בנכסי אדם שנאלץ לברוח ממקומו, משום שמחאה מועילה אף שלא בפני המחזיק והיה המערער צריך למחות במקומו. ומוסיף רב יהודה, כִּי אֲמַרִיתָהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי – הקשה לי שמואל מה החידוש בדבריו, הרי זה פְּשִׁיטָא שתועיל החזקה, וְכִי לְמֶחֱוֵי בְּפָנָיו הוּא צָרִיךְ, הרי המערער יכול למחות במקומו. שואלת הגמרא: וְרַב שראה צורך לומר דין זה, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מה רצה להשמיענו. משיבה הגמרא: רב רצה להשמיענו שמְּחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הַוְיָא מְחָאָה.

מקשה הגמרא: וְהָא אֲמַרָהּ רַב חֲדָא זִימְנָא – הרי רב כבר השמיע לנו דין זה כשפירש את שיטת תנא קמא שאין צריך לערער בפני המחזיק אלא יכול למחות במקומו אם אין שעת חירום בין המקומות. מתרצת הגמרא: רב לא אמר את דין בורח בכדי ללמדנו שמחאה מועילה אף שלא בפני המחזיק, אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דַּאֲפִילּוּ מִיחָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם שֶׁאֵין יְכוֹלִין בכוחות עצמם לוֹמַר לוֹ למחזיק שהיתה מחאה ועליו לשמור את שטר המכר, הַוְיָא מְחָאָה, כיון שנעשתה בפני שנים, והם ימסרו את הדבר לחבריהם וחבריהם לחברים נוספים וכך יגיע הדבר לידי המחזיק שישמע שהיתה מחאה וימשיך לשמור את שטר המכר. ומשום כך סבר רב שמועילה חזקה בנכסי בורח, כיון שיכול למחות, ואם לא מחה הפסיד לעצמו. אמנם שמואל שהקשה על דברי רב שהם פשיטא מחמת שכבר נאמר שמחזיקים בנכסי בורח, זהו משום שלא הבין בדברי רב שכוונתו לחידוש זה ולכך הקשה שדברי רב פשוטים.

הגמרא מבארת במה נחלקו רב ושמואל. מבארת הגמרא: סבורת שמואל היא כִּדְאָמַר רַב עֲנָן, לְדִידִי מַפְרֵשָׁא לִי מַתְנִיתֵהּ דְּמַר שְׁמוּאֵל – לי התפרשו הדברים מפי שמואל, מדוע לשיטתו דברי רב הם דברים פשוטים, משום שאם מִיחָה הבעלים בִּפְנֵי שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁיְּכוֹלִים לוֹמַר לוֹ למחזיק שהיתה מחאה נגד חזקתו, הַוְיָא מְחָאָה, כיון שעל ידם ידע המחזיק לשמור על השטר. אבל אם מִיחָה בִּפְנֵי שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵין יְכוֹלִין לוֹמַר לוֹ למחזיק שהיתה מחאה נגד חזקתו, לֹא הַוְיָא מְחָאָה, משום שלא ידע שעליו לשמור את השטר, ומשום כך היה פשוט לו שרב לא בא לחדש דין זה. ומבארת הגמרא: וְרַב שחזר שוב על דין זה, משום שבא ללמדינו שמועילה מחאה אף כשהשומעים אינם יכולים לבוא ולמסור את דבר המחאה למחזיק, סבר דְּמַחֲרַף חַבְרָא אִית לֵיהּ – לחברך יש חבר נוסף, וְחַבְרָא דְּחַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵיהּ – ולחבר זה גם יש חבר. והיינו, דרך בני אדם שמספרים דבר זה לחבריהם, ומתוך שיספרו איש לרעהו שהיתה מחאה נגד החזקה בקרקע זו יגיע קול המחאה לידי המחזיק וימשיך לשמור את שטר המכר.

הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין מחאה שלא בפני המחזיק: אָמַר רָבָא, הִלְכְתָא אֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי בּוֹרֵחַ, משום שאין מחאה נשמעת למחזיק אם לא נעשית לפניו, וכיון שאין הבעלים יכול למחות לא מועילה החזקה, וּמְחָאָה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הַוְיָא מְחָאָה ומועילה למנוע את החזקה משום שהיא נשמעת רחוק. מקשה הגמרא, תְּרֵתֵי – שני חלקי הפסק של רבא סותרים זה את זה, שהרי בתחילה פסק שמחאה אינה מועילה שלא בפני המחזיק, ושוב פסק שמחאה מועילה אף שלא בפני המחזיק. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא – אין קושיא בדברי רבא, משום שבְּאן – הדין השני של רבא שמחאה מועילה שלא בפני המחזיק, נאמר במקרה שהמערער בּוֹרֵחַ מֻחֲמַת חוב מָמוֹן, ובאופן זה אמנם אין הבעלים צריך לבוא למחות בפני המחזיק, אבל צריך למחות במקומו כיון שסיבת בריחתו היא שמשתמט מחוב ממון ולא איכפת לו שידעו היכן הוא שהרי לא ירדפו אחריו לשם מאחר ואין בידו ממון, ואם לא מחה מועילה החזקה. וּבְאן – הדין הראשון של רבא שאין מחזיקים בנכסי בורח משום שאין המחאה נשמעת למחזיק, נאמר כשהמערער בּוֹרֵחַ מֻחֲמַת מַדְרֵיהֶן – שרצח ורוצים להורגו, ובאופן זה אין על הבעלים חיוב למחות במקומו, כיון שהוא ירא שאם ימחה במקומו יגלוהו ויבוא גואל הדם אחריו להורגו, וכיון שאין הבעלים יכול למחות, אין החזקה מועילה.

הגמרא מבררת מהי צורת מחאה שלא בפני המחזיק. שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי מְחָאָה – מהי לשון המחאה כשנעשית שלא בפני המחזיק. משיבה הגמרא: אָמַר רַב זְבִיד, אם אמר פָּלָנְיָא גַּזְלָנָא הוּא – פלוני שמחזיק בנכסי הוא גזלן, לֹא הַוְיָא מְחָאָה – אין לשון זו מועילה במחאה כיון שאף אם ישמע המחזיק את המחאה לא יקפיד על שמירת השטר, כיון שלטענתו היתה מכירה, ואינו חושש לשמור את השטר מחמת המחאה, מאחר ואינו יודע מדוע מכנהו גזלן. אבל אם אמר פָּלָנְיָא גַּזְלָנָא הוּא, דְּנָקְטִי לֵהּ לְאַרְעָאי בְּגַוְלָנוּתָא – שהחזקתו בנכסי ואכילתם היא בגזל שהרי לא מכרתים לו,

---

המשך מעמוד רלז

ועוד מהעצות בזה, שכשנתקלת במלה שמגמגמה, לא תתעקש לבטא דוקא מלה זו, אלא תשתדל להחליפה במלה אחרת ומה טוב לאחרי איזה שניות שתעבור המתיחות.

והעיקר בכל האמור והרי כל דבר תלוי בברכת השי"ת יוצר האדם ומנהיגו, לכן הרי הנהגה בחיי היום יומים מתאימה להוראת תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי' הרי זה גם צנור וכלי לקבלת ברכת השי"ת בהמצטרך, ובפרט שכל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.